

Sisäministeriö

Rajavartiolaitoksen esikunta

Puhelinvaihte +358 295 420 000

rajavartiolaitos@raja.fi

PL 3 / PO Box 3 – Vilhonvuorenkatu 6

MERELLISIIN TEHTÄVIIN LIITTYVÄT VALTAKUNNALLISET KOULUTUS- JÄRJESTELMÄT

I. MERIPELASTUSKOULUTUS

I.1 RAJAVARTIOLAITOS

Meripelastuslain mukaisesti Rajavartiolaitos on veloitettu antamaan meripelastustoimeen liittyvää johtamiskoulutusta sekä tarvittaessa muutakin liittyvää koulutusta ja valistusta.

Rajavartiolaitoksen meripelastuskoulutusjärjestelmä perustuu Suomen meripelastustoimen järjestelyihin, kansainvälisen merenkulkujärjestön (International Maritime Organization, IMO) vaatimusten mukaisesti (IAMSAR; International Aeronautical and Maritime Search and Rescue Manual vol II ja IMO:n mallikurssit) sekä STCW (Standards of Training, Certification and Watchkeeping of Seafarers) vaatimuksiin.

Käytännössä Raja- ja merivartiokoulu vastaa Rajavartiolaitoksen antamasta meripelastuskoulutuksesta. Lisäksi hallintoyksiköihin on koulutettu meripelastuskouluttajia tuke-

maan Raja- ja merivartiokoulun koulutusta. Meripelastuskouluttajan tehtävänä on toimia yhteyshenkilönä Raja- ja merivartiokoulun suuntaan ja antaa itse meripelastuskoulutusta ja pitää opetustilaisuuksia.

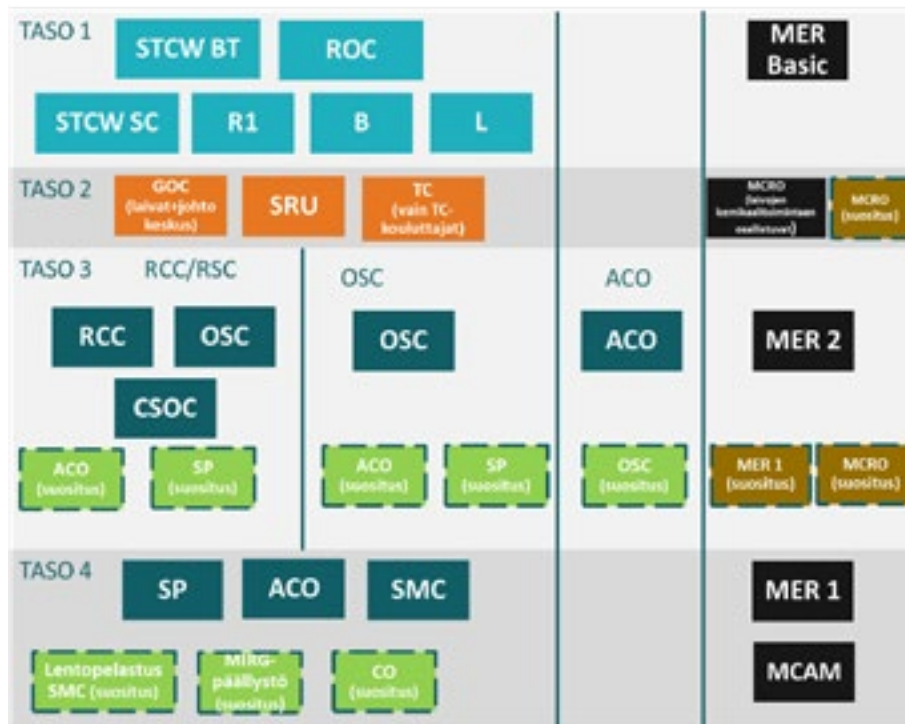
Rajavartiolaitoksen antama meripelastuskoulutus toteutetaan moduulirakenteisina. Kurssit voidaan toteuttaa henkilökunnan perus- tai jatkokoulutuksen yhteydessä tai itsenäisinä kokonaisuuksina osana henkilöstön täydennyskoulutusta. Osalle kursseista voidaan ottaa oppilaisiksi myös rajavartiolaitoksen ulkopuolisia henkilöitä.

Meripelastustoimen opetuksessa hyödynnetään myös Rajavartiolaitoksen ulkopuolisia koulutusmahdollisuuksia.

Alla on listattu Rajavartiolaitoksen järjestämät meripelastuksen koulutusmoduulit. Luettelosta on tummennettu ne kurssit, joille voidaan rajoitetusti tarjota paikkoja myös ulkopuolisille.

- Meripelastustoimen perusteet (B-moduuli)
- STCW Basic Training (BT)

- STCW Survival Craft (SC)
- STCW Fast Rescue Boat (FRB)
- Pintapelastaminen (R1-moduuli)
- **Etsintä- ja pelastusyksikön päällikön koulutus (SRU -moduuli)**
- **Onnettomuuspaikan johtajan koulutus (OSC -moduuli)**
- Meripelastuksen johtokeskuksen operaattorin koulutus (RCC-moduuli)
- Meripelastusjohtajakoulutus (SMC-moduuli)
- Meripelastusenglanti (L-moduuli)
- Rajoitettu radioasemanhoitajan koulutus (ROC-moduuli)
- Yleinen radioasemanhoitajan koulutus (GOC-moduuli)
- Meripelastuksen johtokeskuksen radioasemanhoitajan koulutus (CSOC-moduuli)
- Etsinnän suunnittelu ja johtaminen (SP-moduuli)
- **Lentotoiminnan koordinaattorikoulutus (ACO-moduuli)**
- **Meripelastustoimen yhteistoimintakurssi (CO-moduuli)**
- Meripelastuskouluttajan kurssi (TC-moduuli)
- **MIRG, merellisen toiminnan johtamiskurssi päällystölle (vain Pelastustoimi)**
- **MIRG, merellisen toiminnan peruskurssi (vain Pelastustoimi)**

Oheisessa kaaviossa on kuvattu Rajavartiolaitoksen moduulirakenteisen koulutusjärjestelmän rakenne. Kuva sisältää myös tämän asiakirjan 3. luvussa kuvattua Rajavartiolaitoksen ympäristövahinkojen pelastustoiminnan koulutuksen. Koulutus alkaa Tasosta 1 ja etenee portaittain kohti tasoa 4. Ennen seuraavalle tasolle pääsyä, tulee kaikki aikaisemman tason / tasojen kurssit olla käytynä. Kuva sisältää myös Rajavartiolaitoksen ympäristövahinkojen pelastustoimintaan liittyvät kurssit, jotka ovat kuvattuna myöhemmin tässä asiakirjassa.

I.2 VAPAAEHTOISTEN MERIPELASTAJIEN KOULUTUS

Suomen meripelastusseuran (ml. ÅSSR) koulutustoiminnalla taataan meripelastus- alusten vapaaehtoisiehistöille sellaiset tiedot ja taidot, että he voivat turvallisesti ja tehokkaasti suoriutua meripelastustehtävistä, meripelastusaluksen ylläpidosta ynnä muusta meripelastusharrastuksen parissa tapahtuvasta toiminnasta. Koulutuksen ansiosta meripelastusaluksen miehistöt pystyvät toimimaan omaa turvallisuuttaan vaarantamatta vaativissakin tilanteissa vesillä liikkuja avustaessaan.

Meripelastusseuran koulutusjärjestelmä perustuu alan kansainvälisen meripelastusjärjestöjen keskusjärjestön IMRF:n (International Maritime Rescue Federation) julkaisemaan koulutusstandardiin. Meripelastusseuran koulutusjärjestelmä on suunniteltu Suomen oloihin ja toimintatapoihin soveltuvaksi ja se kattaa koko miehistön tulokkaista aluksen päällikköön asti. Meri-

pelastusseuran koulutusjärjestelmä on liikenne- ja viestintävirasto Traficomien auditoima merenkulkukoulutuksen osalta. ÅSSR soveltaa samaa koulutusstandardia omassa koulutustoiminnassaan ja valvoo koulutuksen laatua omien laatujärjestelmiensä kautta.

Meripelastusseura toteuttaa koulutusta yhteistyössä alan oppilaitosten, valtionlaitosten ja muiden järjestöjen kanssa. Meripelastusseura tarjoaa koulutusta vain omalle henkilöstölle ja vapaaehtoisille miehistönjäsenille, ei ulkopuolisille. ÅSSR tukeutuu koulutuksessa pitkälti Ahvenanmaan omiin oppilaitoksiin.

Suomen Meripelastusseuran järjestämä valtakunnallinen koulutus tukee paikallisten meri- ja järvipelastusyhdistysten paikallista koulutustoimintaa. Lisäksi Meripelastusseura tukee yhdistyksiä muutoinkin koulutuksen järjestämisessä järjestämällä erilaisia koulutustilaisuuksia ja harjoituksia, tarjoamalla kouluttajatukea sekä julkaisemalla

Ohessa on kuva Meripelastusseuran nousujohteisesta koulutusjärjestelmästä.

Ohessa kuva vapaaehtoisen meripelastajan osaamisalueista.

koulutusmateriaalia mm. eSAR -verkkokoulutus- alustalla.

Lain (1687/2010) laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta 2. luvun soveltamisalassa todetaan, että lain lukua ei sovelleta alukseen, jota käytetään sellaisessa vapaaehtoisessa meripelastustoiminnassa, joka ei ole kaupallista toimintaa ja jossa on meripelastustoimen etsintä- ja pelastustehävien hoitamista varten koulutettu miehistö. Kyseinen luku käsittelee aluksen miehistystä, laivaväen pätevyyttä ja vahdinpitoa. Meripelastusseuralle on siis annettu erivapaus päättää itse alustensa miehittämisestä ja miehistön pätevyyksistä. Tämä perustuu Meripelastusseuran omaan koulutusjärjestelmään ja miehitysohjeeseen ja siihen, että näitä ohjeita noudatetaan.

Meripelastusseuran jäsenyhdistyksellä on, alushallintasopimuksen mukaisesti, vastuu siitä, että yhdistyksen hallussa oleva alus on miehitetty ja miehistö koulutettu Meripelastusseuran ohjeiden mukaisesti. Yhdistyksen itse Meripelastusseuran koulutussuunnitelmien mukaisesti toteuttama koulutus muodostaa valtaosan siitä koulutuksesta, jota vapaaehtoinen meripelastaja saa uransa aikana.

2. MERITURVALLISUUS- KOULUTUS

Kaikilta aluksen hälytysluetteloon merkityiltä edellytetään tietyt aluksen turvallisuuden liittyvät lisäpätevyydodistukset ja niitä vastaavaa koulutusta. Vaadittavat perustaidot sisältävät STCW:n vaatimusten mukaisesti perusteet aluksen työturvallisuudesta ja toiminnasta sosiaalisessa yhteisössä, pelastautumisen ja evakuointivälineiden käytön, laivapalojen ehkäisyn ja sammuttamisen sekä ensiaputaidot. Matkustaja-aluksilla palvelevilta edellytetään lisäksi taitoja suurten ihmismassojen käsittelyyn. Tankki-alusten miehistöille on vielä omat erityisvaatimuksensa. Laivaväkeen kuuluvien henki-

löiden, joilla ei ole aluksen hälytysluettelon mukaisia tehtäviä, on oltava aluskohtaisesti perehdytetty hätätilanteisiin.

Lisäpätevyudet mahdollistavaa turvallisuuskoulutusta antavat STCW- sertifioidut merenkulkuoppilaitokset ja turvallisuus- koulutuskeskukset. Ammattimerenkulkua säätelee STCW- yleissopimus ja sen mukaisesti annetaan merenkulun pätevyysien myöntämiseen ja ylläpitämiseen tarvittava turvallisuuskoulutus. Kaikki merenkulkijat käyvät Basic Safety Training- kurssin, johon sisältyy mm. ensiapukoulutus, palokoulutus ja pelastautumiskoulutus. Pelastusvenetehäviin aluksella määrättyt suorittavat pelastuslauta- ja pelastusvenemieskurssin. Nopean valmiusveneen kuljettajakurssi (FRB) vaaditaan kyseisen veneen kuljettajaksi aluksilla nimetyiltä. Päälystölle on oma palokoulutuksensa sekä lähinnä konepäälliköille erillinen palopäällikkökurssi. Edellä mainitut STCW- lisäpätevyudet edellyttävät uusimista viiden vuoden välein.

Erityiskursseja koulutuskeskuksissa on vielä rahtilaivoissa käytössä olevalle free fall -veneelle, jota ei saa turvallisuussyistä pudottaa matkustajat kyydissä aluksilla. Evakuointiliukumäki- ja evakuointisukkalaitteistoille on omat käyttäjäkurssinsa. Merellisille toimijoille, kuten pelastuslaitosten MIRG-ryhmät, luotsit ja satamaviranomaiset, on kehitetty omia turvallisuuskursseja. Veneilijöille ja laivamatkustajille on myös tarjolla turvallisuuskoulutusta. Ice Training- kurssi on kehitetty Suomessa kouluttamaan merenkulkijoita toimimaan oikein jääolosuhteissa. Näille kursseille osallistuu myös ulkomaisten varustamojen väkeä.

3. MERELLISEEN YMPÄRISTÖVAHINKOJEN TORJUNTAAN LIITTYVÄ KOULUTUS

Vuoden 2019 alusta voimaan astuneen pelastuslain (379/2011) muutosten jälkeen Rajavartiolaitos on johtava viranomaisen alusöljyvahingossa ja aluskemikaalivahingossa Suomen aluevesillä aavalla selällä tai talousvyöhykkeellä. Muualla johtava viranomaisen on alueellinen pelastuslaitos.

Suomessa ei ole öljytorjuntaa varten erityistä vakiintunutta kansallista koulutusjärjestelmää. Raja- ja merivartiokoulu vastaa Rajavartiolaitoksen antamasta merellisten ympäristövahinkojen torjuntaan liittyvää johtamiskoulutuksesta. Rajavartiolaitoksen antama koulutus toteutetaan moduulirakenteisina. Kurssit voidaan toteuttaa henkilökunnan perus- tai jatkokoulutuksen yhteydessä tai toteuttaa itsenäisinä kokonaisuuksina osana henkilöstön täydennyskoulutusta. Kursseille voidaan ottaa oppilaisiksi myös rajavartiolaitoksen ulkopuolisia henkilöitä.

Rajavartiolaitoksen antamaan ympäristövahinkojen torjuntaan sisältyvät seuraavat opintokokonaisuudet:

Merellisen ympäristöönnettomuuden pelastustoiminnan perusteet, MER-Basic

- Tavoitteena on, että koulutuksen saatuaan henkilö tuntee Rajavartiolaitoksen johtovastuulla olevan ympäristövahingon pelastustoiminnan perusteet sekä ymmärtää olosuhteiden vaikutukset.

Merellisen ympäristöönnettomuuden johtaminen, MER1-moduuli

- Opetustavoitteena on, että henkilö tuntee merellisen ympäristöönnettomuuden torjunnan perusteet, toimintaan liittyvän kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön, toiminnan johtamisen ja päätöksenteon sekä

osaa tarvittavien rekisterien ja ohjelmien käytön

- Moduulin kohderyhmänä ovat henkilöt, jotka osallistuvat merellisen ympäristöönnettomuuden torjuntatoimien johtamiseen

Torjunta-alueiden päällystön koulutus, MER 2-moduuli

- Opetustavoitteena on, että henkilö tuntee torjunta-alueen torjuntatoiminnan taktiset perusteet, toimintaan liittyvän viranomaisyhteistyön, johtamisen ja päätöksenteon. Antaa taktiset perusteet toimia kansallisessa ja kansainvälisessä torjuntaoperaatiossa OCS-tehtävässä sekä torjunta-alueryhmän osana
- Moduulin kohderyhmänä ovat henkilöt, jotka toimivat torjunta-alueiden päällystöstä

Merellisen kemikaalionnettomuuden torjunnan perusteet, MCRO-moduuli

- Opetustavoitteena on, että henkilö tietää merellisen kemikaalitoiminnan perusteet, viranomaistoimintaan liittyvän yhteistyön, sekä toiminnan toteuttamisen
- Moduulin kohderyhmänä ovat henkilöt, jotka osallistuvat merellisen kemikaalionnettomuuden pelastustoimintaan

Merellisen kemikaalionnettomuuden johtaminen, MCAM-moduuli

- Opetustavoitteena on, että henkilö tuntee merellisen kemikaalionnettomuustoiminnan perusteet, toimintaan liittyvän viranomaisyhteistyön, toiminnan johtamisen ja päätöksenteon sekä osaa kemikaalirekisterien käytön
- Moduulin kohderyhmänä ovat henkilöt, jotka osallistuvat merellisen kemikaalionnettomuuden johtamiseen

Torjunta-alusten miehistöä koulutetaan aluskohtaisesti kunkin toimijan sisäisellä koulutuksella ja harjoittelulla. Aluskohtaiset harjoitukset sisältävät öljyntorjuntakaluston käyttökoulutusta ja kaluston käytön harjoittelemista. Alusten miehistöjen koulutus tapahtuu torjunta-alusten päällystön toimesta järjestetyissä harjoituksissa. Erikoiskalustoharjoitukset ja säännölliset testaukset ovat tarpeen laitteiden ja menetelmien toimivuuden varmistamisessa.

Torjuntatoimiin osallistuvaa henkilöstöä osallistuu lisäksi rajavartiolaitoksen toimeenpanemille onnettomuuspaikan johtajakursseille (aikaisemmin mainittu OSC-moduuli) ja Euroopan merenkulkuviraston (EMSA) meriympäristövahinkojen torjuntaa koskeviin koulutus- ja opetustilaisuuksiin.

Pelastuslaitosten henkilöstön koulutus tapahtuu pääsääntöisesti pelastusalan oppilaitoksissa. Alueelliset pelastuslaitokset antavat itsenäisesti öljyntorjuntaan liittyvää koulutusta omille ja sopimuspalokuntien henkilöille. Öljyntorjunnan peruskoulutus painottuu maa-alueella tapahtuviin öljyntorjuntatehtäviin. Pelastusopisto antaa lisäksi yleiseen kemikaalisukellukseen liittyvää koulutusta.

Ympäristövahinkojen torjunnan koulutuksessa on suuri merkitys harjoituksilla. Suurehkoja kansallisia ja myös kansainvälisiä harjoituksia, joihin suomalaiset yksiköt ovat osallistuneet, on ollut viimeisten vuosien aikana vuosittain 2-3 kappaletta. Näissä harjoituksissa torjunta-alkuset harjoittelevat muun muassa yhteistoimintaa muiden maiden alusyksiköiden kanssa. Toimintatapoja ohjaa HELCOM -torjuntamanuaali.

Laajoissa kansainvälisissä harjoituksissa on ollut myös erikoisharjoituksia kuten kemikaalivahinkojen torjuntaa, jääolosuhteiden toimintaa ja mereen uponneiden vaarallisten aineiden etsintää ja poistamista.

Merellisten ympäristövahinkojen torjuntaa on opittu ja testattu myös todellisissa vahingoissa. Joista on voitu ottaa oppia valmiu-

den ja menetelmien kehittämiseen. Sama myös koskee ennalta suunniteltuja hylkysaaneerauksia ja uusien menetelmien ja laitteiden testauksia.

Merellisten ympäristövahinkojen torjuntaan on laadittu kansallisia oppaita, ohjeita ja suunnitelmia, jotka palvelevat myös koulutusmateriaalina. Tuorein kansallinen ohje on OILART -projektissa tuotettu malli laaja-alaisten torjuntatoimien johtamiseksi. Soveltuvaa koulutusmateriaalia löytyy nykyisin runsaasti muualtakin ja esimerkiksi kansainvälinen merenkulkujärjestö IMO ja International Tanker Owners Pollution Federation Limited (ITPOF) on laatinut koulutusmateriaalia laajasti.

Merelliseen kemikaalitoimintaan liittyen koulutusta annetaan myös merenkulunoppilaitoksissa ”säiliöalustoiminnan perusteisiin” liittyen.

4. PELASTUSTOIMEN PINTAPELASTUS- JA VESISUKELLUSKOULUTUS

Pelastustoimen vesipelastusvalmius jaetaan kolmeen valmiustasoon:

I Välitön vesisukellusvalmius

II Muu vesisukellusvalmius

III Pintapelastusvalmius

Pelastustoimi pitää yllä vähintään pintapelastusvalmiutta, joka tarkoittaa sitä, että kaikkien pelastustoimintaan osallistuvien on kyettävä pintapelastustoimintaan. Pelastajakurssin vaatimukseen kuuluu pintapelastuskoulutus. Sopimuspalokuntien osalta pelastuslaitokset vastaavat pintapelastuskoulutuksen järjestämisestä.

Palvelutasopäätöksen perusteella pelastustoimi voi ylläpitää alueellaan tai joissakin osissa aluettaan välitöntä vesisukellusvalmiutta tai muuta vesisukellusvalmiutta. Ve-

sisukeltajia on I- ja II-tason vesisukeltajia. II-tason vesisukeltajien maksimi koulutussyvyys on 15 m ja I-tason vesisukeltajilla koulutussyvyys on 15–50 m. Pelastusopisto järjestää I-tason vesisukelluskursseja, joihin pääsyvaatimuksena on pelastustoimintaan osallistuvalla päätoimisella henkilöstöllä vaadittava kelpoisuus.

5. ILMATIETEEN LAITOKSEN SÄÄKOULUTUS

Tarpeen mukaan Ilmatieteen laitos voi antaa erilaista sääoppia viranomaisille ja merenkulkijoille. Tyypillisiä aiheita ovat tuulikentän perusominaisuudet, matala- ja korkeapaineiden kehitys, rajakerroksen sääilmiöt, vaaraa aiheuttavat sääilmiöt, merisää ja aallokko sekä Itämeren jääolosuhteet.